

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

1. Η **δραματική** (→ από το ρήμα **δράω-ῶ** = πράττω) **ποίηση** προορίζεται για **δράση**, δηλ. ζωντανεύει ένα γεγονός μπροστά στους θεατές, και προήλθε από τις θρησκευτικές τελετές (τὰ δρώμενα) προς τιμήν του θεού **Διονύσου**. Διακρίνεται σε **3 είδη**:
 - α. **τραγωδία**,
 - β. **κωμωδία**,
 - γ. **σατυρικό** δράμα.
2. Μεταξύ άλλων, **χαρακτηριστικά της λατρείας του Διονύσου** ήταν η **ἔκσταση** (→ από το ρήμα **ἐξίσταμαι** = βγαίνω από τον εαυτό μου και επικοινωνώ με το θείο) και η μεταμφίεση των πιστών σε **Σατύρους**, δηλαδή τραγόμορφους ακολούθους του θεού.
3. Το θρησκευτικό άσμα προς τιμήν του Διονύσου ήταν ο **διθύραμβος**, που τον τραγουδούσαν οι πιστοί χορεύοντας γύρω από τον βωμό του θεού. Η **τραγωδία** γεννήθηκε από τους αυτοσχεδιασμούς των πρωτοτραγουδιστών του **διθυράμβου**.
4. Η **μετάβαση από τον διθύραμβο** στην τραγωδία έγινε, όταν ο ποιητής **Θέσπης** στάθηκε απέναντι από τον χορό και συνδιαλέχθηκε με στίχους, δηλαδή αντί να τραγουδήσει μια ιστορία άρχισε να την αφηγείται. Έτσι, εισήγαγε τον πρώτο υποκριτή (→ από το ρήμα **ὑποκρίνομαι**) ηθοποιό, ο οποίος έκανε διάλογο με τον **χορό**.
5. Η **διονυσιακή προέλευση** της τραγωδίας φαίνεται από τα εξής:

- αποτελούσε μέρος της λατρείας του θεού και οι παραστάσεις παίζονταν μόνο κατά τη διάρκεια των **εορτών** του.
- οι παραστάσεις γίνονταν στον ιερό χώρο του Ελευθερέως **Διονύσου** κάτω από την Ακρόπολη.

- οι νικητές των δραματικών αγώνων στεφανώνονταν με **κισσό**, ιερό φυτό του Διονύσου.
- στη νότια πλευρά της Ακρόπολης υπήρχε το **θέατρο** του Διονύσου (χωρητικότητα 17.000 θεατές)

6. Η τραγωδία αναπτύσσεται

ταυτόχρονα με το **δημοκρατικό** πολίτευμα της **Αθήνας** κατά τη διάρκεια του 5ου αιώνα και σ' αυτήν ισχύει το σχήμα **ὕβρις** (=υπεροπτική συμπεριφορά) – **ἄτη** (=θεϊκή δύναμη που τυφλώνει τους ανθρώπους και τους παρασύρει στην καταστροφή) – **τίσις** (θεϊκή **τιμωρία**) – **δίκη** (=θεϊά **δικαιοσύνη**).

7. Η παράσταση των τραγωδιών στο θέατρο γινόταν στη διάρκεια των **εορτών του Διονύσου**:

- Μεγάλα ἢ ἐν ᾧσται Διονύσια
- Μικρά ἢ κατ' ἀγρούς Διονύσια
- Λήναια
- Ανθεστήρια

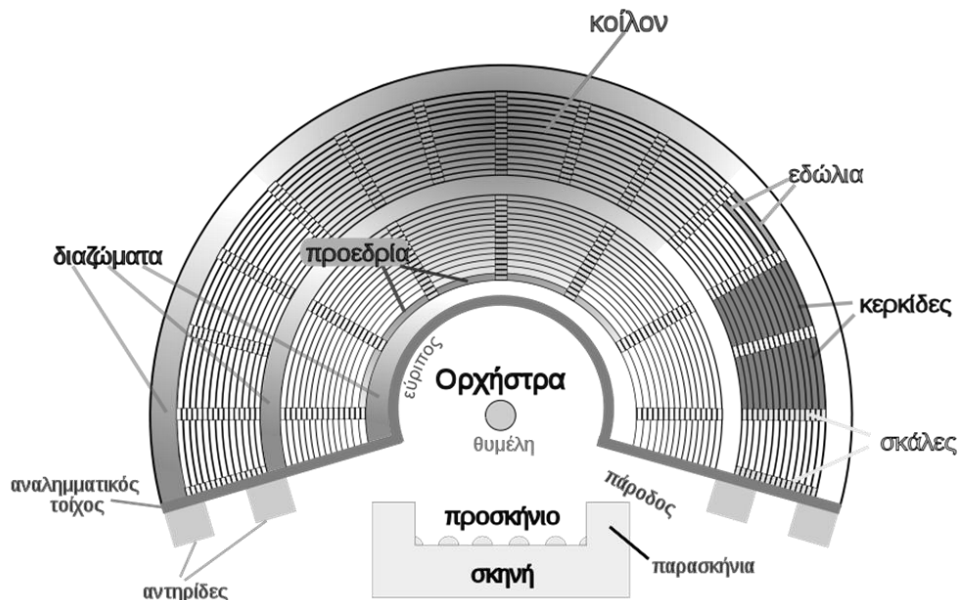
8. Οι **δραματικοί αγώνες** διαρκούσαν 3 μέρες και οργανώνονταν με φροντίδα της πόλεως. Διαγωνίζονταν **3** ποιητές με μια **τετραλογία** ο καθένας (δηλαδή 3 **τραγωδίες** και 1 **σατυρικό** δράμα). Τα έξοδα της παράστασης (Χορός, χοροδιδάσκαλος, αυλητής, σκευή=μάσκες + ενδυμασία) αναλάμβαναν πλούσιοι πολίτες, οι **χορηγοί**, ενώ δέκα **κριτές** (ένας από κάθε φυλή) έκριναν τον νικητή.

9. Ο Περικλής έδινε στους άπορους πολίτες τα **θεωρικά**, χρηματικό βοήθημα για να παρακολουθήσουν δωρεάν τις παραστάσεις, χωρίς

εισιτήριο. Οι δραματικοί αγώνες αποτελούσαν συμπληρωματικό μέσο αγωγής/εκπαίδευσης/παιδείας του Αθηναίου πολίτη.

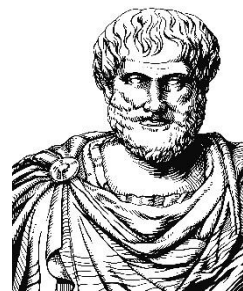
10. **Μέρη** του αρχαίου θεάτρου είναι:

- το **θέατρον** (→ θεάομαι-ᾠμαι = βλέπω) ή **κοῖλον**, όπου κάθονταν οι **θεατές** ημικυκλικά.
- η **ορχήστρα** (→ ὀρχεόμαι-οὔμαι = χορεύω), κυκλικό ή ημικυκλικό μέρος για τον **Χορό**, με τη **θυμέλη** (→ θύω = θυσιάζω), είδος **βωμού** στο κέντρο
- η **σκηνή**, ξύλινη επιμήκης κατασκευή με χώρο για τη σκηνογραφία και την αλλαγή ενδυμασίας των υποκριτών, που εικόνιζε συνήθως την πρόσοψη **ανακτόρου** ή **ναού** με τρεις θύρες.
- Δεξιά και αριστερά της σκηνής υπήρχαν δυο **διάδρομοι**, οι **πάροδοι**: από τη δεξιά (για τους θεατές) πάροδο έμπαιναν τα πρόσωπα του έργου που έρχονταν από την **πόλη** ή το **λιμάνι** και από την αριστερή όσα έρχονταν από τους **αγρούς** ή από άλλη πόλη.

ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

11. Ο **Χορός** αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της τραγωδίας (με 12 και αργότερα 15 μέλη). Κατά τη διάρκεια της παράστασης διαλεγόταν με τους υποκριτές μέσω του **Κορυφαίου** και αντιπροσώπευε την κοινή γνώμη.
12. Αρχικά υπήρχε 1 υποκριτής (Θέσπης), μετά 2 (Αισχύλος) και τελικά 3 (Σοφοκλής). Όλα τα πρόσωπα του δράματος μοιράζονταν στους τρεις υποκριτές. Τα γυναικεία πρόσωπα υποδύονταν **άνδρες**, οι οποίοι φορούσαν **προσωπεία**.
13. Ο **Αριστοτέλης**, στο έργο του *Περὶ Ποιητικῆς* (VI, 1449 b), δίνει τον εξής **ορισμό για την τραγωδία**:

Ἔστιν οὖν τραγωδία
μίμησις πράξεως
σπουδαίας καὶ τελείας,
μέγεθος ἐχούσης,
ἡδυσμένω λόγῳ,
χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς
μορίοις,
δρῶντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας,

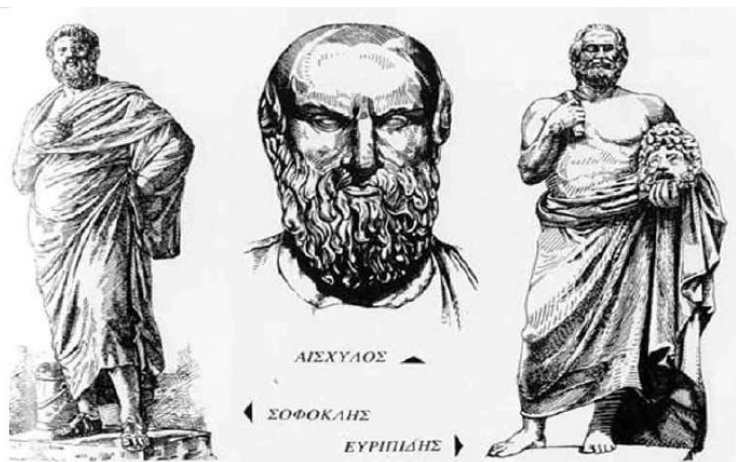
δι' **ἐλέου** καὶ **φόβου** περαίνουσα

τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων
κάθαρσιν».

Η τραγωδία, δηλαδή, είναι
μίμηση πράξης
εξαιρετικής και τέλει (με αρχή, μέση
και τέλος),
η οποία είναι ευσύνοπτη,
με λόγο που τέρπει,
διαφορετική για τα δύο μέρη της
(διαλογικό και χορικό),

με πρόσωπα που δρουν και δεν
απαγγέλλουν απλώς,
και η οποία με τη **συμπάθεια** του
θεατή (προς τον πάσχοντα ήρωα) και
τον **φόβο** (μήπως βρεθεί σε παρόμοια
θέση)
επιφέρει στο τέλος τη **λύτρωση** από
παρόμοια πάθη (κάθαρση <
καθαίρω).

14. Οι μεγάλοι τραγικοί ήταν:
- **Αισχύλος**
 - **Σοφοκλής**
 - **Ευριπίδης** του οποίου έργο είναι η *Ἑλένη*, που θα διδαχθείτε φέτος.

15. Ας δούμε μερικούς τεχνικούς όρους:

- **περιπέτεια** → μεταστροφή της **κατάστασης** των ηρώων, συνήθως από την ευτυχία στη δυστυχία
- **αναγνώριση** → μετάβαση του ήρωα από την άγνοια στη **γνώση**, η οποία συχνά αφορά την αποκάλυψη της συγγενικής σχέσης μεταξύ δύο προσώπων και γίνεται με τεκμήρια
- **τραγική ειρωνεία** → ο θεατής γνωρίζει την πραγματικότητα, την αλήθεια, την οποία αγνοούν τα πρόσωπα της τραγωδίας.

16. Η τραγωδία περιλαμβάνει τα ακόλουθα μέρη:

1. τα **κατά ποσόν μέρη**: αφορούν την έκταση του έργου και ήταν συνήθως εννέα: πέντε διαλογικά και τέσσερα χορικά.

I. Διαλογικά-Επικά (διάλογος-αφήγηση, κυρίως σε αττική διάλεκτο).

✚ **Πρόλογος**: πρόκειται για τον πρώτο λόγο του υποκριτή, που προηγείται της εισόδου του **Χορού**. Μπορεί να είναι μονόλογος, μια διαλογική σκηνή ή και τα δύο. Με τον πρόλογο οι θεατές εισάγονται στην **υπόθεση** της τραγωδίας. Δεν υπήρχε στα παλαιότερα έργα, τα οποία άρχιζαν με την πάροδο (βλ. παρακάτω).

✚ **Επεισόδια**: αντίστοιχα με τις σημερινές πράξεις, που αναφέρονται στη δράση των ηρώων. Διακόπτονται από τα στάσιμα (βλ. παρακάτω) και ο αριθμός τους ποικίλλει. Με αυτά προωθείται η **υπόθεση** και η σκηνική δράση με τις συγκρούσεις των προσώπων.

✚ **Εξοδος**: επισφραγίζει τη λύση της τραγωδίας. Αρχίζει αμέσως μετά το **τελευταίο** στάσιμο και ακολουθείται από το εξόδιο άσμα του **Χορού**.

II. Λυρικά-Χορικά (με συνοδεία μουσικής και χορού σε δωρική διάλεκτο).

Τα χορικά άσματα ήταν πολύστιχα, ψάλλονται από όλους τους χορευτές με επικεφαλής τον κορυφαίο.

✚ **Πάροδος:** είναι το άσμα που έψαλλε ο Χορός στην **πρώτη του είσοδο**, καθώς έμπαινε στην **ορχήστρα** με ρυθμικό βηματισμό.

✚ **Στάσιμα:** άσματα που έψαλλε ο Χορός όταν πια είχε λάβει τη θέση του (στάσιν) στην ορχήστρα· ήταν εμπνευσμένα από το **επεισόδιο** που προηγήθηκε, χωρίς να προωθούν την εξωτερική δράση. Συνοδεύονταν από μικρές κινήσεις του Χορού.

Υπήρχαν και άλλα λυρικά στοιχεία που, κατά περίπτωση, παρεμβάλλονταν στα διαλογικά μέρη (οι μονωδίες, οι διωδίες, οι κομμοί).

2. Τα **κατά ποιόν μέρη** αφορούν την ανάλυση, την ποιότητα του έργου.

✚ **Μύθος:** η υπόθεση της τραγωδίας, το σενάριο· οι υποθέσεις προέρχονται από αρχαίους μύθους που οι ποιητές τους πραγματεύονταν με τρόπο ελεύθερο.

✚ **ἦθος:** ο χαρακτήρας των δρώντων προσώπων και το ποιόν της συμπεριφοράς τους.

✚ **Λέξις:** η γλώσσα της τραγωδίας, η ποικιλία των εκφραστικών μέσων και το ύφος.

✚ **Διάνοια:** οι ιδέες, οι σκέψεις των προσώπων και η επιχειρηματολογία τους. Οι ιδέες αυτές συνήθως έχουν διαχρονικό χαρακτήρα.

✚ **Μέλος:** η μελωδία, η μουσική επένδυση των λυρικών μερών και η οργανική συνοδεία (ενόργανη μουσική), η οποία έχει χαθεί για εμάς.

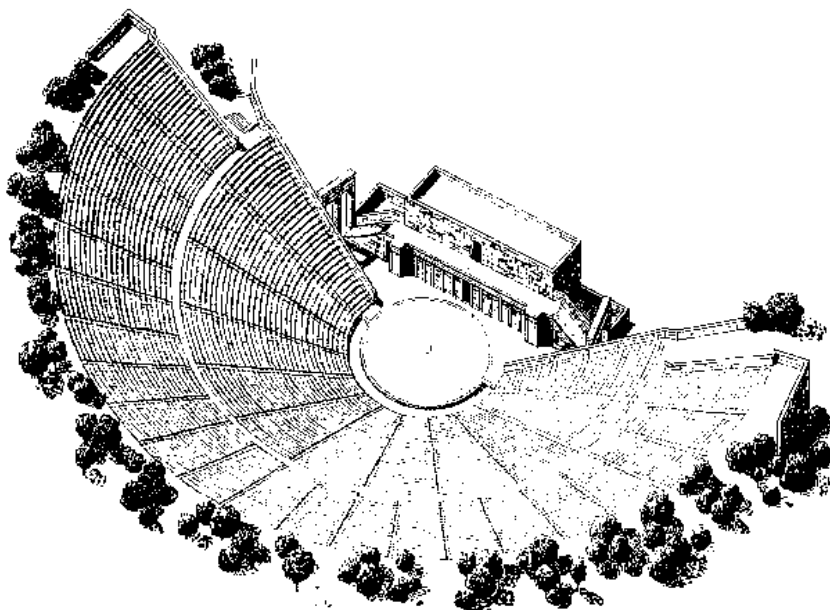
✚ **Ὅψις:** η σκηνογραφία και η σκευή, δηλαδή όλα όσα φορούσε ή κρατούσε ο ηθοποιός: ενδυμασία, προσωπεία (μάσκες), κόθορνοι (ψηλοτάκουνα παπούτσια που έδιναν ύψος και επιβλητικότητα στους ηθοποιούς).

Ασκήσεις επανάληψης:

1. Εντόπισε στην παρακάτω εικόνα τα βασικά μέρη ενός αρχαίου θεάτρου (κοῖλον, ὀρχήστρα, θυμέλη, σκηνή, πάροδοι).

2. Συμπλήρωσε τα κενά στα παρακάτω κείμενα:

Ο επισκέπτης ενός αρχαίου θεάτρου διακρίνει σ' αυτό τρία βασικά μέρη. Το μεγαλύτερο είναι το **κοῖλον**, το μέρος δηλαδή που προοριζόταν για τους θεατές. Ακριβώς απέναντι του υπήρχε η **σκηνή**, ο χώρος δηλαδή όπου κινούνταν οι **υποκριτές**. Τέλος, ανάμεσα στα δύο αυτά μέρη υπήρχε η **ὀρχήστρα**, ένας κυκλικός ή ημικυκλικός χώρος όπου εκτελούσε τις κινήσεις του ο **Χορός**. Η είσοδος του **Χορού** γινόταν από τις **παρόδους**. Στο κέντρο του ημικυκλικού αυτού χώρου υπήρχε ο βωμός του Διονύσου η λεγόμενη **θυμέλη**.

Σύμφωνα με τον ορισμό του η τραγωδία είναι μιας σοβαρής και αξιόλογης πράξης. Η πράξη αυτή θεωρείται γιατί έχει αρχή, μέση και τέλος. Το αυτής της πράξης είναι τέτοιο, ώστε να το συγκρατεί ο θεατής στο νου του, ενώ η μίμησή της στη σκηνή γίνεται με ηδυσμένο λόγο, με δηλαδή, με αρμονία και μελωδία που τοποθετούνται από τον ποιητή εκεί που ταιριάζει το καθένα. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της τραγωδίας είναι η και όχι η

..... και σκοπός της είναι να οδηγήσει τον θεατή στην.....μέσα από τον και τον που είναι, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, η χαρακτηριστική ευχαρίστηση που προκαλεί η τραγωδία.

3. Να επιλέξετε τις σωστές απαντήσεις στα ερωτήματα που ακολουθούν:
Ποια είναι τα **κατά ποσόν** μέρη της τραγωδίας;

Ποια είναι τα **κατά ποιόν** μέρη της τραγωδίας;

μύθος, έξοδος, ήθος, πρόλογος, μέλος, όψη, επεισόδια, λέξη, διάνοια

4. Σε ποιες έννοιες της Α στήλης αντιστοιχούν οι ορισμοί της Β στήλης; **Δύο στοιχεία της Β στήλης περισσεύουν.**

A	B
α. μύθος - 4 β. διάνοια - 6 γ. όψη - 2 δ. ήθος - 7 ε. επεισόδιο - 1	1. Η θεατρική πράξη, όπου αναπτύσσεται και προωθείται η σκηνική δράση. 2. Ο σκηνικός κόσμος στο σύνολό του, δηλαδή ό,τι σήμερα ονομάζουμε σκηνογραφία και ενδυματολογία. 3. Οι ενοχές, ο ψυχικός πόνος και η συντριβή που νιώθει ο τραγικός ήρωας μέχρι τη λύση του δράματος. 4. Η υπόθεση του έργου. 5. Ο μυθολογικός κύκλος από τον οποίο αντλούσαν θέματα για τις τραγωδίες τους οι ποιητές. 6. Οι ιδέες που διατυπώνουν τα πρόσωπα της τραγωδίας και τα επιχειρήματα με τα οποία τις υποστηρίζουν. 7. Ο χαρακτήρας των ηρώων και ο τρόπος που αντιδρούν σε κάθε περίπτωση.